

202

פ' כ"ח תשפ"ג

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בָּשָׂר אֶת-דְּרָכָהּ עַל-הָאָרֶץ."

כשם שבראייה החושיית, הראייה בעינים ממש, עיני הבשר, כל מכסה קל איזה שהוא על עיני האדם מסתיר על הראייה, ואינו רואה כלום, כך בעיני השכל, ההסתכלות הנפשית, כל מכסה ומחיצה מעלים ומסתיר על האדם עד שאינו רואה כלום. "וְעַל כָּל-פְּשָׁעִים תִּכְסֶה אֱהָבָה". האהבה לחברו משמשת לפעמים מכסה כזה החוצץ ומסתיר בינו ובין פשעי חברו עד שאינו מרגיש בהם. ואם אהבת חברו כך, אהבת עצמו על אחת כמה וכמה. ולפיכך "כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו". אמנם הלכה היא זו ובמובן אחר, שהכהן אינו יכול לראות את נגעי עצמו לטמאם או לטהרם. אבל יש בזה אף רמז גדול: אין האדם עלול לראות את חטאי עצמו. אהבת עצמו משמשת פרגוד ומחיצה עבה המסתירה ומעלימה. הוא שכתוב: "כָּל-דָּרֶךְ אִישׁ יִשֶׂר בְּעֵינָיו". מאחר שאינו רואה את העקמומיות שבדרך, נדמה לו שהרי זו דרך ישרה. לפיכך נקראו חכמי הדור בשם "עיני העדה". תפקידם – לפקח עינים עוררות. להוכיח ולהזהיר.

①
8 טו כ"ח
מס' חנ"א

בכל דור ודור ישנם אנשים שלא לקו בעון הדור, והם מסוגלים לראות את קלקולי הדור. מי שלקה בעצמו. ועל כל פשעים תכסה אהבתו לעצמו, אינו עלול לראות חטאו שלו גם באחרים, שהרי זו דרך ישרה בעיניו. אבל בימי דור המבול לא היה אף אחד שיכול היה לראות את קלקולי הדור, שהרי כלם כאחד השחיתו דרכם. האלקים בלבדו הוא שראה. וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה. הוא לבדו ראה, כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בָּשָׂר אֶת-דְּרָכָהּ עַל-הָאָרֶץ. ומכיון שכלם השחיתו, לא היה מי שיראה. מלבד האלקים.

②
טו כ"ח
מס' חנ"א

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָהּ עַל הָאָרֶץ: (ו, יב)

צריכים להבין אריכת הלשון כי מאחר שכבר הודיע לנו הכתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, מובן מאליו שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ. וכן צריכים להבין הפסוק שלאחר מכן (ו, יג), שבפשטות הוא מוקשה ההבנה, ויאמר אלהים לנח קח כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ. ובפרט צריכים לדעת, מה מלמדים אותנו פסוקים אלו על דרך העבודה, כי התורה הקדושה מלמדתנו דרך לעבודתו ית' בכל זמן.

שנבחרו דוקא אותיות אלו להיות ראש תוך וסוף של תורתנו הקדושה. **ואפשר** לומר על פי הכתוב (משלי כב, ו) "חנך לנער על פי דרכו". הכתוב משמיענו שלכל נער יש כוחות וכשרונות מיוחדים, שעל ידי חינוך הראוי, אפשר להוציא כוחות וכשרונות אלו מהכח אל הפועל. ועל כן מוטל על הורים ומחנכים לתפש בכל נער ונער מה הם כוחותיו המיוחדים, ולחנך אותו באופן המועיל ביותר להוציא כוחותיו המיוחדים מן הכח אל הפועל. וממילא מובן שאין ראוי למחנך לדמות נער אחד להשני כי כל נער מיוחד בכוחותיו וכשרונותיו, ואין תכלית ויעוד של אחד דומה לחבירו.

בספר מלכים (א, ו, לה) נקרא חודש מרחשון בשם ירח בול. והרבה טעמים נאמרו בדבר, ונראה שאפשר לומר בזה עוד טעם. ומבואר בספרים שהאות הראשונה בתורה היא כִּי"ת דבראשית, האמצעית היא וא"ו גַּחֲוֹן, ובסיום התורה היא למ"ד דִּישְׂרָאֵל, והם אותיות כו"ל. וגם זה צריכים להבין, מהי משמעות הענין

ובאמת אין הדברים נאמרים רק בחינוך הבנים, אלא נאמרים גם בחינוך הנער שיש בתוך כל אחד ואחד מאתנו, כי לכל אחד ואחד מאתנו ישנם כוחות וכשרונות מיוחדים שעליו להוציאם מן הכח אל הפועל. יש לכל

①

שבמקום להשתמש עם כוחותיהם
 לצורך תכליתם, משתמשים עמהם
 באופן השחתה לצורך ארציות, והוא
 אמרו 'כי מלאה הארץ חמס מפניהם'.
 ועל כן 'הנני משחיתם את הארץ', כי
 אין שום תועלת לחייהם מאחר
 שמאבדים ומשחיתים את כוחותיהם.

והנה אותיות בוי"ל הם אותיות של
קידומת בלשון הקודש. והיינו
 כי אות ביי"ת משמשת לאות קידומת
 כשרוצה אדם לומר 'תוך', כגון 'בבית'
 שפירושו תוך הבית. ונראה שאות זאת
 מרמזת על הכוחות והכשרונות
 המיוחדים המונחים תוך האדם ומחכים
 שיוציאם מן הכח אל הפועל. ואות
 ביי"ת שהיא האות הראשונה בתורה,
 מורה אל האדם, שהשלב הראשון
בהשלמת יעודו ויעוד הסמוכים עליו,
הוא לחפש תוך עצמו ותוך בניו
ותלמידיו, למצוא ולהכיר את הכוחות
והכשרונות המיוחדים הגנוזים בהם.

אות ויי"ו משמשת לאות קידומת
 כשרוצה אדם להוסיף איזה
 דבר, כמו 'בית ושדה' שפירושו, לא רק
 בית אלא גם שדה. ונראה שמרמז כאן
 ועל גידול ותוספת במהלך האדם לעבר
 יעודו. ואות ויי"ו שהיא האות האמצעית
 של התורה, מורה אל האדם, שהאמצעי
 שעל ידה ישלים יעודו ויעוד הסמוכים
 עליו, הוא להוסיף תמיד בעבודת
 השי"ת בהוצאת הכוחות והכשרונות
 המיוחדים מן הכח אל הפועל.

אות למ"ד משמשת לאות קידומת
 כשרוצה אדם להביע מטרתו
 ומחוז חפצו, כמו 'הנני הולך לביתי'
 שפירושו, ביתי הוא מחוז חפצי
 ומטרתי. ונראה שמרמז כאן על מטרת
 ויעוד האדם עלי אדמות. ואות למ"ד
 שהיא האות האחרונה שבתורה, מורה
 אל האדם, שענינו יהיו תמיד על
 השלמת יעודו, ואל תכלית זו ישתמש
 עם כוחותיו וכשרונותיו המיוחדים, ולא
 ישחיתם להשתמש עמהם לדברים
 ארציים וארעים.

3

אחד תכלית ויעוד מיוחד שלשמה נברא
 ועליו להשיגה, וגם כלפי עצמינו נאמר
 'תנך לנער על פי דרכו'.

ונראה שמאחר שהכוחות וכשרונות
 המיוחדים לכל אחד נקראים
 בלשון 'דרכו', נמצא שמתוך המתעלם
 מכוחות וכשרונות המיוחדים של נערו
 להוציאם מן הכח אל הפועל, וכן
 המתעלם מלהוציא כוחות וכשרונות
 של עצמו מן הכח אל הפועל, הרי הוא
 נקרא 'משחית דרכו', מאחר שמשחית
 ומאבד הכוחות והכשרונות המיוחדים
 הללו, כי לעולם לא יצאו לפועל.

וכאמת, הנסיון מוכיח שאם אין האדם
מוציא כוחותיו וכשרונותיו
המיוחדים לפועל להשתמש עמהם
באופן המועיל לעבודת ה', ממילא יבא
להשתמש עמהם לעניני ארציות
ועבירות רח"ל. ונמצא שהכוחות
 והכשרונות שעל ידם היה יכול לעבוד
 את השי"ת או להנות ולהיטיב לישראל,
 מתגלגלים עתה באשפות הארציות
 והחומריות, וזה היה חטאם של דור
 המבול, והיינו מאמר הכתוב 'כי השחית
 כל בשר את דרכו על הארץ, שכל אחד
 השחית' [מלשון 'בל תשחית'] ואיבד
 את דרכו, דהיינו כוחותיו וכשרונותיו
 המיוחדים, 'על הארץ' - להשתמש
 עמהם לצורך הארציות, במקום
 להשתמש עמהם לתועלת אמיתית, להנות
 על ידם את השי"ת.

והנה נראה שהמקטרג היותר גדול על
 האדם בשמים, הם כוחותיו
 ויעודו שהתעלם מהם. והללו עולים
 ומקטרגים עליו להשי"ת, שהאדם
 משחיתם ומאבדם על ידי שאינו משים
 לב אליהם. ובמקום להשתמש עמהם
 לענינים מועילים ונצחיים, משתמש
 עמהם לענינים ארציים וארעים. והיינו
 מאמר השי"ת לנח 'קץ כל בשר בא
 לפני, קץ כל בשר' היינו התכלית
 והיעוד של האדם, ואמר השי"ת לנח
 שהתכלית והיעוד של כל אדם בא
 לקטרג לפני, לאמר שבני אדם חומסים
 וגוזלים אותם התכליתות והיעודים,

2

(5) נחמ' 3

(4) כ"ט

ולפי זה יובן, שהרי עברו עלינו עתה ימי תשרי, ימים של התבוננות פנימית להכיר את כוחותינו

וידי המנוול הרצעים יום על הארץ. יש לשית לב, הלא לעיל כתב, כי לימים עוד שצעה אנכי ממטיח הרצעים יום ולרצעים לילה, ולמה כתב כאן הרצעים יום ולא לילה. ונראה ליישג בס"ד ע"ד דכתיב לקחון, עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וכו' ויום ולילה לא ישנותו, ופירש"י צמח המד"ר, מכלל שצנתו כל ימות המנוול שלא שמשו המזלות ולא ניכר צד יום וצד לילה, ופי' נשפתי חכמים, דמה שחמר שלא שמשו המזלות, היינו, שלא היתה תנועת הגלגלים אלא צמקוס שהי' השמש עומד שם הי' אור כל י"ג חדש ולא הי' יום ולילה כשאר ימים, שהם מן י"ג שעות יום וי"ג שעות לילה אלא שתי הכדור הי' אור ותי הכדור הי' חשך כל הכ"ד שעות כמו שהי' נחלת הכדור ערס שנתלו המלוחות גרתיש השמים ונח כאשר נכנס נהתיבה הי' השמש על הארץ, כדכתיב, צמס היום הזה וכו'. וכן מנויקת הלשון שאמרו, שלא שמשו המזלות, ולא חמרו שלא התיבו המלוחות, אלא ודאי שהמלוחות התיירו ורק שלא הי' יום ולילה כמו שאר ימים, והי' שניקוט רש"י, ולא ניכר צד יום וצד לילה, כלומר, צמקוס אחד הי' כלו יום וצמקוס אחד כלו לילה, — היינו, חשך. הינוח לנו מכל זה, דכל זמן המנוול הי' כלו יום, כיון דהתחיל ציום, כמ"ש, צמס היום הזה, והמנוול לא שמשו רק עמדו צמקוס אחד כפירש"י ז"ל, והי' שאמר, ויהי המנוול הרצעים יום על הארץ ולא לילה, למה על מה שאמרנו, דכל זמן המנוול הי' צלותו נד של כדור הארץ רק יום.

וכשרונותינו המיוחדים. ועכשיו בבא חדש מרחשון, מתחלת העבודה להוציא כל הכוחות שמצאנו ולהוציאם מכח אל הפועל, להשתמש בהם לתכליתנו וליעודנו. על כן נקרא חדש זה בשם ירח בול, מפני שהעבודה בחדש זה הוא להוציא את הבי"ת על ידי הוי"ו בכדי להגיע להלמ"ד.

אמנם יש אות קידומת אחרת שממנה צריכים להתרחק, והיא אות מ"ם, המשמשת בלשון פרישה הברלה וריחוק. כמו אדם האומר 'הנני הולך מביתי', ואם היתה נכתבת האות מ"ם קודם אותיות בול, היתה משמעות שהאדם מתרחק ומתעלם מהכרת כוחותיו המיוחדים ומהוצאתם מן הכח אל הפועל לקראת יעודו המיוחד לו. וכאמור היה זה חטא דור המבול, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, כנ"ל. ועל כן נקראו דור המבול שהקדימו המ"ם לבול, להתרחק ולהתעלם מהכרת כוחותיהם וכשרונותיהם המיוחדים.

(6) הזמן 373

כן, שהרי מבואר בשמו"ר (לג) "אלה תולדות השמים והארץ", מה פסל, שהיה בורא עולמות והיה מסתכל בהן ולא היו ערבים עליו ומחזירין לתהו ובהו. וא"כ לא נשתיירו מהם שריד ופליט.

אלא נראה שהעצמות האלה המה מלפני ימי המבול⁶⁵. נאע"ג שנמצאים באקלים שאינם חיים שם, זה נעשה לפי ששינו את דרכם על הארץ לפני המבול והלכו למקום אחר. ומה שמוצאין בריות משונות, הוא ממה שהרכיבו שני מינים שונים ונולדו ע"י זה בריות משונות, כמו הפרד היוצא מהרכבת סוס וגמל⁶⁶. והיתה ההשגחה שששמיינו עצמות אלו כדי שיבא דור אחרון וכיר סתרי הטבע, וזהו כבודו וזבאת יש בבר' (ט,ב) כמה פעמים על המקרא "והנה טוב מאד" — מלמד שברא הקב"ה עולמות והחריבו ואמר דין הניין לי ודין לא הניין לי⁶⁴. וכן הוא בזוהר הקדוש פרשת ויקרא (ג,א) על הכתוב "ואם זבח שלמים קרבנו". מ"מ קשה לדעת לומר

כמו שכתבתי בשירת האזינו (דברים לב,ט) בפסוק "כי אשא אל שמים ידי" אך באנתה העת היה הרצון שיהיו נימוחים מן הארץ כדי שלא יהיו נראים כלל וישתדלו⁶⁸ להרכיב עוד ולהעמיד משהם לתכליתנו וליעודנו, ולהיות עינינו פקוחות על הנשמות הקדושות שנפקדו בידינו, להכיר את הכוחות

הפעם "וימחו מן הארץ" שהיתה ההשגחה שלא ימצאו באותו הדור וכמה דורות מאוחרין העצמות המשונות, כדי שלא ישתדלו לחדשן, לכן נמח זכרם מן הארץ.

ועבודתינו בחדש מרחשון ירח בול, הוא כאמור, לאסוף כל הכוחות שמצאנו בחדש תשרי ולהוציאם מכח אל הפועל להשתמש וצממם לתכליתנו וליעודנו, ולהיות עינינו פקוחות על הנשמות הקדושות שנפקדו בידינו, להכיר את הכוחות

והכשרונות המיוחדים הגנוזים בהם ולהוציאם מן הכח אל הפועל. ועל ידי זה נביא את העולם לתכליתו וליעודו

הנצחי, של ויהי ה' למלך על כל הארץ' בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

(7) כ' ה' 10

V. 20. If there is anything by which the deep significance of offerings is disclosed, and which proves the falsity of all the disparaging representation of their idea, it is here, where we are first introduced to מוֹבָחַת עֲלֵינוּ.

(3)

(9) ח"י נח

י' וירח ה' את ריח הניחח וגו' (מ).
(כ). יש לדעת שלא מצינו
במקומות אחרים כן שפירט הכתוב לומר
שקיבל הקב"ה את הקרבנות שהקריבו
לפניו והריח את ריח הניחוח.

6 ויש לומר על פי דברי החתם סופר (ד"ה
י"ג י"ג) כמה שמבואר בפרשת
ששלח נח את העורב והיונה מן התיבה,
והעורב מיאן לצאת בשליחותו של נח,
כמ"ש רש"י עה"פ (מ, ז) וישלח את
העורב הולך ומקיף סביבות התיבה ולא
הלך בשליחותו, שהרי אסור היה עליהם
לצאת מן התיבה מקודם שנצטוו מפי
הבורא יתברך, שהרי הבורא יתברך הוא
שציוה עליהם להיכנס אל התיבה, ואם
כן כל זמן שלא שמעו מפיו יתברך
שהותר להם לצאת מן התיבה, לא הותר
להם לעשות כן. ורק לאחר שחרכו פני
האדמה, נאמר וידבר אלקים אל נח
לאמר צא מן התיבה וגו', ואז הותר
להם לצאת מן התיבה. אלא שהיונה
סבורה הייתה כמאן דאמר (ינמוס ס"ט ע"ג)
שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן
התורה גם בקום ועשה, לכן שמעה כקול
נח שהורה עליה לצאת מן התיבה. עכ"ד
החתם סופר.

ולפי זה נמצא שלפי דעתו של העורב
עבר נח על ציווי הבורא שציוה
עליו להיכנס אל התיבה, ועל כן נתחייב
להביא קרבן חטאת לפני ה'. אבל לפי
דעתה של היונה שלא חטא נח, לא
נתחייב להביא קרבן חטאת.

והנה נתבאר קרבן עולה לה', וכמו
שנאמר (מ, ט) ויעל עולות במזבח,
ולדעתו של העורב לא כהוגן עשה, כי
היה עליו להקריב גם קרבן חטאת, והדין
הוא שקרבן חטאת קודם להקרבת קרבן
עולה (זנח"ט ו' ע"ג). אך לדעתו של היונה,
וכן היה סבר נח שלא נתחייב כלל חטאת,
כי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן

(8) ט

For a whole year Noah had had to spend all his energies and give
all his time to feeding and looking after the animals and keeping them
alive and now, at the first moment after having saved them — he sacrificed
them! And this sacrifice is of such infinite, far-reaching importance for
the whole of the history of the world, that in the following verses 21 and
22, expressly as a result of this offering, almost as if it were an answer to
it, — וירח ה' וגו', ויאמר ה' אל לבו וגו' — the whole future development
of the world and mankind is fixed! Now what really was expressed by Noah's
building an altar and bringing עולות, that could result in such provision by
God for preserving the world and founding development? It is evident
from many places in the scriptures that מוֹצֵחַ is an elevation of the earth
towards God built by the hands of Man, so that in Ezekiel the מוֹצֵחַ is
simply called הַר־אֱלֹהִים, the Mount of God. More, it is extremely likely that
the מוֹצֵחַ in the מקדש is nothing else but a representation of Mt. Sinai, and
the אש אוֹכֵלָה בראש ההר on its summit corresponded to the אש המערכה. Thus
we find in Ps. LXVIII, אֲרִיב בָּם סִינִי בַקֹּדֶשׁ "then God steeped out of the
lofty heights of Heaven into the narrow sphere of Man, and His Mount
into the Sanctuary"; and the term in פ' התמיד : פ' הַמִּיָּד סִינִי
עוֹלֵת תָּמִיד הַעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינִי almost certainly means the same. In this respect it is characteristic that one
of the things in which the Jewish Sanctuary of the Torah differs from the
Noachian conceptions is, that there the altar on which we are allowed to
bring offerings had to be a מוֹצֵחַ built up of stones, but not a מַצֵּבָה not
made of one single stone or rock presented for it by Nature. We have to
build the altar ourselves. It must not be עֲלֵי גִבֵי כִּיפִין וְעַמּוּדִים in direct contact
with the ground, must represent a continuation of the earth. Only thus
does the altar express the elevation of the earth towards God by human
activity. To take a single slab of stone and sacrifice thereon would mean
recognizing God from the standpoint of Nature; whereas the built מוֹצֵחַ
expresses the conception of first working oneself up above the bound
character of Nature to the godlike free-willed standpoint of Man, and
from that point of view, strive upward to God. So that inasmuch as Noah
built an altar to God on the fresh gift of the earth, he, as the Ancestor,
dedicated this newly-gifted earth to be a place on which the future activity
of mankind is to add stone to stone until ultimately the whole becomes a
holy mount of God

התורה, ולכן לא הקריב אלא קרבנות
עולה.

ועל כן אמר הכתוב וירח ה' את ריח
הנחוח. להעיד על נח שאף שלא
הקריב קרבנות חטאת, עשה כהוגן וקיבל
הש"ת את קרבנותיו. כי לא היה חייב
להקריב קרבן חטאת, כי יש כח ביד
חכמים לעקור דבר מן התורה.

ואפשר לבאר הכתוב מה שנאמר
בהפטרת השבוע (ישעי' נ', ט)
כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור
מי' נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף
עליך ומגער בך. שאומר הקב"ה כשם
שנתרציתי לנח על ידי שהקריב לפני
קרבנות עולה, ולא הוצרך להקריב לפני
קרבנות חטאת, כך בעת הגאולה העתידה
לבא, אתרצה ואתפייס לבני ישראל רק
בקרבנות עולה שיקריבו לפני, ולא
יצטרכו להקריב לפני קרבנות חטאת, כי
אכפר להם על כל עונותיהם, במהרה

בימינו אמן.

(4)

(יב) זאת אות הברית אשר אני נותן⁶ משמע מן האות הזו שלא היה קשת בענן במעשה
 בראשית, ועתה ברא ה' חדשה לעשות קשת בשמים ביום ענן. ואמרו בטעם האות הזו
 כי הקשת לא עשאו שיהיו רגליו למעלה שיראה * כאלו מן השמים מורים בו, וישלח חציו
 ויפיצם⁷⁰ בארץ, אבל עשאו בהפך מזה להראות שלא יורו בו מן השמים, וכן דרך הנלחמים
 להפוך אותו בידם ככה כאשר יקראו לשלום למי שכנגדם. ועוד שאין לקשת יתר * לכוונן
 חצים עליה⁷¹ ואנחנו על כרחנו נאמין לדברי היונים שמלהט השמש באויר הלח יהיה הקשת
 בתולדה, כי בכלי מים לפני השמש יראה כמראה הקשת, וכאשר נסתכל עוד בלשון הכתוב
 נבין כן * כי אמר את קשתי נתתי בענן *, ולא אמר אני נותן בענן, כאשר אמר זאת אות
 הברית אשר אני נותן. ומלת קשתי * מורה שהיתה לו הקשת תחלה. ולכן נפרש הכתוב
 הקשת אשר נתתי בענן מיום הבריאה תהיה מן היום הזה והלאה לאות ברית ביני וביניכם,
 שכל זמן שאראנה אזכיר כי ברית שלום ביני וביניכם. ואם תבקש מה טעם בקשת להיות
 אות, הנה הוא כטעם עד הגל הזה ועדה המצבה⁷², וכן כי את שבע כבשות תקח מידי
 בעבור תהיה לי לעדה⁷³, כי כל הדבר הנראה שיושם לפני שנים להזכירם ענין נדוד
 בעיניהם יקרא אות, וכל הסכמה⁷⁴ ברית, וכן במילה אמר והיה לאות ברית ביני וביניכם,⁷⁴
 בעבור ההסכמה שימולו כל זרע אברהם לעבדו שכם אחד⁷⁵, ועוד כי כאשר תראה בהפוך
 הנזכר * יהיה זכר לשלום כאשר כתבנו. ובין שתהיה הקשת עתה בין שהיתה מעולם בטבע.
 הטעם באות שבה אחד הוא, אבל יש לרבותינו בפרשה הזאת סוד נעלם. אמרו בבראשית

(10)
 כ"ג

16